

**GGD Fryslân
Hanzehogeschool Groningen
Master Healthy Ageing Professional**

“De Gezonde Basisschool van de Toekomst”

Een onderzoek naar de mogelijkheden voor het toepasbaar maken van het concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland

Dione Marrink

25 juni 2021

1. Introductie

Dit rapport staat in het teken van het onderzoek dat is uitgevoerd naar de wijze waarop in de gemeente Smallingerland invulling kan worden gegeven aan de bouwstenen van de Gezonde Basisschool van de Toekomst. De vijf bouwstenen, die in Zuid-Limburg zijn ontworpen, luiden: communicatie, draagvlak, flexibele organisatie, dagplanning en financiën (Hoe bouw je een Gezonde Basisschool?, z.d.). Het onderzoek draagt bij aan het waarborgen en verduurzamen van de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland. Allereerst wordt de onderzoeksvraag beschreven die centraal staat gedurende dit onderzoek, waarna wordt toegelicht op welke wijze de data is verzameld en geanalyseerd. Vervolgens worden de resultaten uitgewerkt en aan de hand hiervan wordt de conclusie gegeven. Tot slot worden aanbevelingen gegeven om de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland te realiseren.

2. Onderzoeksvraag

Het onderzoek richt zich op de randvoorwaarden die nodig zijn om de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland te realiseren. De onderzoeksvraag die centraal staat gedurende dit onderzoek luidt: "Welke randvoorwaarden zijn nodig om de Gezonde Basisschool van de Toekomst op lange termijn in de gemeente Smallingerland te realiseren, zowel per bouwsteen als voor het totaal?". Hierbij wordt onderzoek gedaan naar het werkbaar maken van de bouwstenen van de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland.

3. Dataverzameling- en analyse

Het toepasbaar maken van het concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland wordt niet een kopie van de wijze waarop dit in Zuid-Limburg is gedaan, daarom wordt met dit onderzoek gekeken welke aanpassingen in en aanvullingen op de bouwstenen nodig zijn. Voor de dataverzameling zijn semigestructureerde interviews afgenomen. In overeenstemming met professionals van de GGD Fryslân is gekozen voor deze structuur van interviews, aangezien hierbij vastgehouden wordt aan een aantal onderwerpen, maar hier ook van kan worden afgeweken. In dialoog met deze professionals is een topiclijst tot stand gekomen met onderwerpen die tijdens het interview aan bod komen, welke bestaan uit de vijf bouwstenen van de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Deze vijf topics zijn vervolgens verdeeld in twee subtopics, welke in de conclusie worden uitgewerkt, waarbij iedere subtopic bestaat drie vragen. De volgorde van de vragen is bij iedere subtopic gelijk; eerst wordt gevraagd naar de wijze waarop zaken momenteel zijn georganiseerd bij soortgelijke onderzoeken, vervolgens wordt gevraagd hoe dit bij de Gezonde Basisschool van de Toekomst kan worden gedaan en tot slot wordt gevraagd welke bijdrage vanuit ieder vakgebied kan worden geleverd. Voor de dataverzameling zijn zes respondenten geïnterviewd van de volgende organisaties: de gemeente Smallingerland, het Sportbedrijf Drachten, de MOS, de GGD Fryslân, een basisschool en een onderwijskoepel. Om te bevestigen op de hoogte te zijn van de aard en methode van het onderzoek, toestemming te geven voor deelname aan het onderzoek en opname van de interviews hebben alle respondenten het *informed consent* formulier ondertekend. Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek zijn aan alle respondenten dezelfde vragen gesteld in dezelfde volgorde. Aangezien de (sub)topics verschillend zijn, kon de ene respondent meer vertellen over een bepaalde (sub)topic dan de andere respondent. Na het afnemen van alle interviews zijn deze getranscribeerd en geanalyseerd. Voor het analyseren van de data zijn alle transcripten naast elkaar gelegd en zijn, door gebruik te maken van Excel, labels gegeven aan de genoemde onderwerpen. Vervolgens is geteld hoe vaak het onderwerp door de respondent(en) is genoemd, waaruit de belangrijkste onderwerpen naar voren zijn gekomen. Voor het waarborgen van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is gezamenlijk met professionals van de GGD Fryslân een verkorte uitwerking van de interviews beoordeeld. Hierbij werd gekeken of uit de verkorte uitwerking van de interviews door alle beoordelaars dezelfde onderwerpen als belangrijk werden gelabeld. Dit leidde tot een gezamenlijk vastgestelde conclusie verbonden aan de gelabelde onderwerpen, waarbij in overeenstemming aanbevelingen tot stand zijn gekomen.

4. Resultaten

Aangezien de uitwerking van de resultaten die uit de data analyse zijn voortgekomen erg uitgebreid is, worden alle labels die tot de betreffende subtopic behoren samengevat in de conclusie. Een deel van het interview bestond uit het onderzoeken van de bijdrage die vanuit ieder vakgebied kan worden geleverd, waarvan de uitkomsten hieronder worden toegelicht. Bij het onderzoek zijn alle professionals betrokken die een essentiële rol spelen bij het onderzoek naar de Gezonde Basisschool van de Toekomst, hierbij is ook het bestuur van een basisschool en onderwijskoepel meegenomen. In deze paragraaf wordt per organisatie uitgewerkt welke rol de betreffende organisatie in het onderzoek heeft en wat de bijdrage vanuit het vakgebied kan zijn.

Gemeente Smallingerland

De gemeente heeft een belangrijke rol in het beschikbaar stellen van financiën voor het onderzoek van de Gezonde Basisschool van de Toekomst. De gemeente moet met een goed onderbouwd voorstel naar het college van Burgemeester & Wethouders (B&W) stappen, waarna het college van B&W een besluit neemt of er financiering voor het onderzoek wordt gegeven. Hiernaast heeft de gemeente een essentiële rol in het nemen van het initiatief om een kernteam te vormen en kan de gemeente ondersteuning bieden aan scholen om leerlingen, ouders en leerkrachten te enthousiasmeren voor de Gezonde Basisschool van de Toekomst.

Sportbedrijf Drachten

Het Sportbedrijf Drachten speelt een essentiële rol in het organiseren van sport- en bewegingsactiviteiten, zowel tijdens de lessen als tijdens het tussenschoolse aanbod (TSO) als na schooltijd. Het Sportbedrijf werkt vaak vraaggericht, waarbij wordt aangesloten bij de behoeften van de school en/of de leerlingen. Hiernaast organiseert het Sportbedrijf zelf sport- en bewegingsactiviteiten. Het Sportbedrijf vormt ook de link tussen de sportverenigingen en kunnen ondersteunen bij het op elkaar afstemmen van activiteiten van de school en sportverenigingen.

Welzijnsorganisatie MOS

De MOS is de welzijnsorganisatie met als belangrijke rol om vrijwilligers te werven voor het begeleiden van activiteiten op school. De MOS is een organisatie die bottom-up te werk gaat, waarbij in de wijk wordt geïnventariseerd wat bewoners bezig houdt en of bewoners geïnteresseerd zijn om als vrijwilliger activiteiten te begeleiden. De MOS is de verbindende organisatie tussen de school en de buurt en kijkt ook naar de behoeften van de kinderen die leven in deze buurt. Hiernaast heeft de MOS een vrijwilligersbank waar vacatures worden uitgezet en vrijwilligers uit de gemeente Smallingerland zich kunnen aanmelden om activiteiten te begeleiden.

GGD Fryslân

De GGD Fryslân is de oprichter van het onderzoek naar de Gezonde Basisschool van de Toekomst en de gezondheidsbevorderaars vormen hierbij de 'spin in het web'. De GGD Fryslân heeft als rol om scholen te informeren en adviseren over de Gezonde Basisschool van de Toekomst en ondersteuning te bieden bij het inventariseren van behoeften van leerlingen, ouders, leerkrachten en het schoolbestuur. De GGD Fryslân heeft ook een essentiële rol in het delen van ontwikkelingen rondom het onderzoek naar de Gezonde Basisschool van de Toekomst. De GGD Fryslân wordt gezien als de organisatie waarvan een coördinator voor het project wordt aangesteld, hiervoor is de gezondheidsbevorderaar het meest voornamelijk.

Basisschool

De leerlingenraad (LR), ouderraad (OR) en medezeggenschapsraad (MR) op school zijn belangrijk om te betrekken voor het creëren van draagvlak bij en inventariseren van behoeften van leerlingen, ouders en leerkrachten. De school is verantwoordelijk voor het op de hoogte houden van ouders

over de ontwikkelingen die gaande zijn op school. Ondanks dat er verschillende projecten spelen op een school, moet de school de focus houden op de primaire zaken van het onderwijs.

Onderwijskoepel

De onderwijskoepel kan vanuit bovenschools niveau advies geven, maar hierbij wordt niet top-down gewerkt. Sommige zaken worden op bovenschools niveau georganiseerd, zodat dit op schoolniveau niet geregeld hoeft te worden. De scholen binnen de onderwijskoepel in de gemeente Smallingerland zijn autonoom en nemen zelf de beslissing om wel of niet mee te doen aan een pilot van de Gezonde Basisschool van de Toekomst.

5. Conclusie

De uitgebreide uitwerking van de resultaten wordt in deze conclusie samengevat per subtopic, waarin alle onderwerpen zijn samengevat die door de respondenten als belangrijk worden ervaren. Hieronder wordt per subtopic weergegeven welke conclusie voortkomt uit de gezamenlijke data analyse met professionals van de GGD Fryslân.

Communicatie

Betrekken eindgebruikers

Zodra vanuit overkoepeld niveau toezegging is gegeven dat (een deel van) de pilot van de Gezonde Basisschool van de Toekomst kan worden gestart, is het van belang om als eerste leerlingen, ouders en leerkrachten te betrekken. De belangrijkste wijzen om deze eindgebruikers te betrekken is het uitvoeren van een behoeften inventarisatie en het oprichten van een werkgroep op school die zich bezig houdt met de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Het betrekken van eindgebruikers en met name ouders zal bijdragen aan het tot stand brengen van een wisselwerking tussen thuis/de buurt en school. Een andere mogelijkheid om ouders te betrekken, is door ouders het zelf te laten ervaren in een kleine groep met eventueel leerlingen erbij.

“Ik denk dat het belangrijk is om ouders er ook bij te betrekken, want als zij niet weten wat er gebeurt en ze gaan thuis het tegenovergestelde doen dan slaan we de plank misschien een beetje mis.”

- Sportbedrijf Drachten

“Ik vind persoonlijk de manier waarop wij nu met elkaar overleggen en waarin die kerngroep samenkomt het beste werken, dat houdt het heel levendig. Als het gaat om nieuwsbrieven, krijg ik per maand zoveel binnen dat ik eerlijk moet zeggen dat ik ze niet allemaal lees, want dat is onmogelijk.”

- Welzijnsorganisatie MOS

Delen ontwikkelingen sociale innovatie

Een mix van verschillende wijzen voor het delen van ontwikkelingen over de Gezonde Basisschool van de Toekomst is het meest geschikt, zowel voor de school als voor de professionals en partners die zijn betrokken bij het onderzoek. Hierbij kan worden gedacht aan een nieuwsbrief, social media, via de GGD Fryslân, een informatiesessie voor professionals en een ouderavond (per klas).

“We staan aan de beginfase van iets nieuws en het inrichten daarvan vraagt om meer aandacht en je wil het inbedden in een soort manier van werken die wat vanzelfsprekender wordt.”

- Welzijnsorganisatie MOS

Draagvlak

Vormen kernteam

Voor het onderzoek van de Gezonde Basisschool van de Toekomst moet een kernteam worden gevormd, waarbij commitment van alle betrokken professionals een vereiste is. Met name in de beginfase van het onderzoek is het van belang dat de professionals samenkomen tijdens bijeenkomsten om gezamenlijk te overleggen,

waardoor de verschillende ‘eilandjes’ worden samengebracht. Op het moment van de start van de pilot kan binnen de school een kernteam worden opgezet, waarbij leerlingen, ouders en leerkrachten worden betrokken.

“Ik ben een voorstander van de inzet van vrijwilligers, maar niet alleen. Vrijwilligers kunnen namelijk nooit verantwoordelijk zijn, die moeten een stukje aansturing hebben en er moet een duidelijk kader zijn en de organisatie blijft altijd verantwoordelijk voor wat er gebeurt.”

- Onderwijskoepel

Begeleiding door vrijwilligers

Voor het werven van vrijwilligers kunnen verschillende professionals worden ingezet, maar de welzijnsorganisaties, zoals de MOS, zijn hier het meest geschikt voor. Via de school kunnen ouders worden gevonden die mogelijk activiteiten willen begeleiden. Vrijwilligers en/of ouders kunnen activiteiten begeleiden met als voorwaarde dat dit in samenwerking met een professional wordt gedaan. Hierbij is het van belang dat de vrijwilligers en ouders competent zijn en bevoegdheden worden vastgesteld.

Flexibele organisatie

Coördinator sociale innovatie

Voor het onderzoek naar de Gezonde Basisschool van de Toekomst moet zowel extern, oftewel op overkoepelend niveau, als intern, oftewel binnen de school, een coördinator worden aangesteld. Het meest voornamelijk is dat voor een externe coördinator een professional van de GGD Fryslân wordt aangesteld, namelijk de lokale gezondheidsbevorderaar. Voor een interne coördinator wordt een professional binnen school aangesteld, zoals een leerkracht of de IB’er.

“Tijdens de pilot moet er gekeken worden wat er nodig is om het structureel te regelen. Meestal zijn er dan minder uren nodig voor een projectleider dan in de pilotfase, omdat er dan dingen moeten worden uitgevonden en uitgezocht.”

- Gemeente Smallingerland

“Mochten we iets met de Gezonde Basisschool van de Toekomst gaan doen, dan zullen we niet alleen de scholen, maar ook de peuterspeelzaal en de kinderopvang hierin mee moeten nemen.”

- Basisschool

Bovenschoolse projectcultuur

Voor het onderzoek naar de Gezonde Basisschool van de Toekomst kan een bovenschoolse projectcultuur worden opgericht, waarbij de interne coördinatoren vanuit iedere school worden betrokken in een overkoepelend netwerk. Met oog op een bovenschoolse projectcultuur is het van belang om een samenwerking tussen de school, de peuterspeelzaal en de kinderopvang tot stand te brengen, wat een positieve invloed kan hebben op de ontwikkeling van de IKC (Integrale Kind Centra).

Dagplanning

Dagindeling basisschool

Bij het plannen van de dagindeling moet rekening worden gehouden met het bioritme van leerlingen, waarbij cognitieve activiteiten worden gepland op het moment dat leerlingen het meest alert zijn. Bij het verlengen van de schooldag en organiseren van activiteiten moet onderzocht worden welke invloed dit heeft op de formatie en draaglast van leerkrachten. Indien een verlengde schooldag wordt ingevoerd, moet afstemming worden gezocht met verenigingen die na

“Ik denk dat de huidige schooltijden minder passen bij hoe de maatschappij in elkaar zit, maar aan de andere kant moeten we heel goed kijken wat nou werkelijk de rol van de school is. Het is goed dat wij dingen extra doen, maar we moeten ook uitkijken dat we de verantwoordelijkheid niet bij de ouders wegnemen.”

- Onderwijskoepel

schooltijd activiteiten organiseren. De verenigingen kunnen worden betrokken bij de organisatie van het TSO. Voor scholen is het belangrijk om niet alleen te kijken naar de bereidheid en motivatie om een Gezonde Basisschool van de Toekomst te worden, maar ook of het concept realiseerbaar is. Hiernaast moet een verdeling worden gemaakt in de verantwoordelijkheden die bij school of bij de ouders liggen.

“Ik zie dat op scholen meer aandacht is voor bewegen, koken en groen rondom de school, maar ik kan me voorstellen dat de Gezonde Basisschool van de Toekomst daar een soort versnelling aan kan geven. In de huidige setting van het onderwijs is het vaak te gecompliceerd om dat goed te kunnen doen, dat kost te veel tijd en die is er nu eigenlijk niet in het curriculum.”

- GGD Fryslân

Faciliteiten school en omgeving

Voor een Gezonde Basisschool van de Toekomst is het essentieel dat op het schoolplein en in de omgeving voldoende groen aanwezig is. Ook is het van belang dat er rondom de school speel- en beweegvoorzieningen zijn, wat uitnodigt om te spelen en te bewegen. Voor het klaarmaken van de gezonde lunch moet een keukenfaciliteit aanwezig zijn en is opslagruimte voor de voedingsmiddelen vereist. Een veilige omgeving van de school en een veilige wijk dragen bij aan de gezondheid en het welbevinden van leerlingen, daarom moet de veiligheid van leerlingen worden gewaarborgd.

Financien

(Duurzame) financiering

De Gezonde Basisschool van de Toekomst is een dure interventie, daarom moet worden onderzocht op welke wijze dit goedkoper kan worden georganiseerd. Hierbij moet de kwaliteit en effectiviteit worden gewaarborgd. Een voorwaarde om financiering vrij te maken voor het onderzoek is dat er een onderbouwd projectplan is, waarmee de gemeente naar het college van B&W (Burgemeester en Wethouders) kan stappen. De financiering van de Gezonde Basisschool van de Toekomst moet voor scholen structureel zijn en een professional buiten de school moet hiervoor garant staan. In de gemeente Smallingerland kan geen vaste ouderbijdrage worden gevraagd, maar kan wel worden geïnventariseerd of ouders een vrijwilligere bijdrage willen leveren.

“Er kan ook worden gekeken hoe we dingen, wel met hetzelfde doel en dezelfde uitkomst, op een andere manier kunnen organiseren zodat het wel betaalbaar is.”

- Gemeente Smallingerland

“Ik kan het niet maken dat er nu een beleidwijziging komt en dat we er over een aantal jaren achter komen dat het niet meer lukt, wat met heel veel zaken gebeurt. Daarom ben ik altijd heel voorzichtig met zo’n grote wijziging.”

- Basisschool

Financiële ondersteuning

Voor de financiering van de Gezonde Basisschool van de Toekomst kan worden gekeken naar subsidies en fondsen van organisaties en bedrijven. Voorwaarden voor het ontvangen van subsidies en fondsen is dat het duurzaam moet worden weggezet en het covenant sponsering binnen het onderwijs in acht moet worden genomen. Voor het waarborgen van de duurzaamheid van de Gezonde Basisschool van de Toekomst moet worden gekeken naar een mix van structurele financiering vanuit de gemeente, het schoolbestuur en de provincie Fryslân.

Bovenstaande conclusies geven per bouwsteen weer welke randvoorwaarden nodig zijn om de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland te realiseren. Bij de voortzetting van het onderzoek moeten bovenstaande genoemde onderwerpen nader worden onderzocht. Met de conclusie wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag die centraal stond gedurende het onderzoek, namelijk: “Welke randvoorwaarden zijn nodig om de Gezonde Basisschool

van de Toekomst op lange termijn in de gemeente Smallingerland te realiseren, zowel per bouwsteen als voor het totaal?''.

6. Aanbevelingen

Voor de praktijk worden een aantal aanbevelingen gegeven, waarin belangrijke vervolgstappen worden genoemd die ondernomen moeten worden om de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland werkbaar te maken. Deze aanbevelingen kunnen de professionals die momenteel betrokken zijn bij het onderzoek handvaten bieden om de Gezonde Basisschool van de Toekomst voort te zetten. De aanbevelingen zijn in samenspraak met professionals van de GGD Fryslân tot stand gekomen.

1. Draag zorg voor een structurele financiering van de Gezonde Basisschool van de Toekomst.

De belangrijkste bouwsteen in de gemeente Smallingerland blijkt de financiering te zijn. Dit is dé voorwaarde om een pilot van de Gezonde Basisschool van de Toekomst te kunnen starten en ook op lange termijn te verduurzamen. Vanuit de school wordt aangegeven dat alleen met de Gezonde Basisschool van de Toekomst wordt gestart als hier een structurele financiering voor komt. Het advies is om te kijken welke randvoorwaarden momenteel al aanwezig zijn, zoals het Sportbedrijf Drachten en de MOS die al worden gefinancierd door de gemeente en een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Ook moet een inventarisatie worden gedaan bij lokale aanbieders en subsidies en fondsen en worden gekeken wat er momenteel al staat met oog op de GIDS-wijken, de capaciteiten in de wijk en de provincie Fryslân.

2. Betrek leerlingen, ouders en leerkrachten en voer een behoeften inventarisatie uit.

Indien eenmaal toezegging is gedaan voor een structurele financiering van de Gezonde Basisschool van de Toekomst is de eerstvolgende stap het betrekken van eindgebruikers bij het onderzoek. Hiervoor moeten leerlingen, ouders en leerkrachten geïnformeerd worden over concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst, enthousiast worden gemaakt om deel te nemen aan een pilot en moet een behoeften inventarisatie worden gedaan bij deze doelgroep.

3. Breng zowel extern (op overkoepelend niveau) als intern (binnen school) een kernteam tot stand.

Momenteel zijn de professionals die in het kernteam betrokken kunnen worden al aan elkaar verbonden en voor het vormen van een kernteam is dus al een basis gevormd. Voor het oprichten van een officieel kernteam voor de Gezonde Basisschool van de Toekomst moet de gemeente toestemming geven. Binnen de school moet voor het oprichten van een kernteam een behoeften inventarisatie worden gedaan onder leerlingen, ouders en leerkrachten om te kijken wie hieraan wil deelnemen. Vanuit beide kernteams wordt een coördinator aangesteld, welke contact met elkaar onderhouden.

4. Kijk naar samenwerking met andere partijen als de peuterspeelzaal en kinderopvang.

Het advies is om bij het onderzoek van de Gezonde Basisschool van de Toekomst ook andere partijen, zoals de peuterspeelzaal en de kinderopvang, te betrekken. Om de samenwerking tussen de school, de peuterspeelzaal en de kinderopvang tot stand te brengen, is het advies om een bovenschools netwerk op te richten. Hierbij moet worden genoteerd dat de Gezonde Basisschool van de Toekomst andere uitgangspunten heeft dan de Integrale Kind Centra, waarbij alle faciliteiten van zorg en onderwijs voor kinderen van nul tot dertien jaar in één school zitten. De Gezonde Basisschool van de Toekomst is een ander concept, maar heeft dezelfde structuren en partners en daarom kunnen de Integrale Kind Centra en de Gezonde School Aanpak wel met de Gezonde Basisschool van de Toekomst verbonden worden.

5. *Inventariseer of vóór de pilot een nulmeting wordt gedaan en een evaluatieplan wordt opgesteld.* Indien een pilot van de Gezonde Basisschool van de Toekomst wordt gestart, moet worden nagedacht over het uitvoeren van een nulmeting en het opstellen van een evaluatieplan voorafgaand aan de start van de pilot. In Zuid-Limburg is onderzocht wat de effecten zijn van het integreren van de Gezonde Basisschool van de Toekomst, daarom kan in de gemeente Smallingerland de focus worden gelegd op de evaluatie van het proces. Voorbeelden van onderwerpen die kunnen worden meegenomen in de procesevaluatie zijn draagvlak, samenwerking en betrokkenheid.

6. *Ga voor het gehele concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst.*

Het advies dat uit het onderzoek is voortgekomen, is om voor het waarborgen van de kwaliteit het gehele concept van de Gezonde Basisschool van de Toekomst in de gemeente Smallingerland te realiseren. Indien gestreefd wordt naar de positieve resultaten die in Zuid-Limburg zijn behaald, welke gebaseerd zijn op het gehele concept, moet de Gezonde Basisschool van de Toekomst in zijn geheel in de schoolcontext worden geïntegreerd. Indien voor een deel van het concept wordt gegaan, heeft dit invloed op de kwaliteit en uitkomsten. Dit wordt onderbouwd door de literatuur, waaruit blijkt dat alleen aandacht voor bewegen in vergelijking met aandacht voor bewegen, voeding en gezondheidseducatie niet tot dezelfde effecten leidt in de BMI scores van kinderen (Oosterhoff et al., 2020).

Referenties

Hoe bouw je een Gezonde Basisschool? (z.d.). Opgevraagd van <https://www.hoebouwjeeengezondebasisschool.nl/>

Oosterhoff, M., van Schayck, O.C.P., Bartelink, N.H.M., Bosma, H., Willeboordse, M., Winkens, B. & Joore, M.A. (2020). The Short-Term Value of the Healthy Primary School of the Future Initiative: A Social Return on Investment Analysis. *Frontiers in Public Health*, 2020 (8, 401). doi: 10.3389/fpubh.2020.0040